

SĂ NE AMERICANIZĂM

(Urmare și sfârșit *)

CRISTEA NICULESCU

Inginer-Şef,

Director General al Soc. anon. Industriale „Arad-Brad“

Concentrarea industrială

A treia categorie de economii sunt acelea, cari atârnă și de alții, fie că e vorba de asociațiuni sub diferite forme, fie că e vorba de cheltuelile, pe cari ni le pricinuesc administrațiile publice.

În privința concentrării industriale, de prisos să fac aci întreaga enumerare a economiilor posibile și a mijloacelor de înlăptuire. Un lucru este sigur, trebuie și noi să tindem la crearea de unități de producție din ce în ce mai mari. «În Belgia, Germania, Statele Unite, peste tot, munca e tehnică împărțită între întreprinderi unificate. Peste tot oficii industriale simplifică organizația de vindere. Peste tot s'a introdus, fiindcă suntem siliți să ne folosim de acest neologism disgrățios, o raționalizare sistematică și peste tot *mulțumită acestor metode, producția s'a sporit, prețul de cost a scăzut, salariile s'au urcat*», (R. Poincaré: *La restauration financière de la France*).

Deocamdată aceste unități de producție din ce în ce mai mari vor trebui create mai ales prin dezvoltarea celor existente. Cred că în situația economică în care ne găsim azi, concentrarea pe orizontală nu e de prea mare actualitate, negreșit dacă ne mărginim la punctul nostru de vedere, al economisirii prețului de cost. Nu

---

*) Vezi B. S. P. No. 4 și No. 5/1928.

avem nici prea multe fabrici de acelaș fel pentru a ne gândi la specializarea lor și nici nu am ajuns la acel stadiu, în care să ne putem gândi la o standardizare a produselor. Atunci când în majoritatea cazurilor fabricația nu e încă pusă la punct, nu poate fi vorba de stabilirea tipului de produse *). Cât despre înțelegerile între diferitele fabrici pentru a menține anumite condiții de vânzare, le găsesc foarte primejdioase, prin suprimarea imboldului la perfecționare ce urmează lipsei de concurență **).

În schimb concentrarea pe verticală ar putea avea un câmp de activitate foarte larg, așa după cum a putut avea după războiu în Germania, în perioada de reorganizare a industriei. Căci și la noi e vorba tot de o industrie ce-și caută organizarea. De altfel chiar Ford s'a folosit de concentrarea pe verticală: «Tăem cea mai mare parte a lemnului în pădurile noastre, experimentăm fabricarea pielei artificiale.» «Cărbunele vine direct din minele noastre prin drumul de fier Detroit-Toledo și Ironton, care ne aparține». «Am economisit aproape zece dolari pe bucată construind la noi transmisiunile, în loc să le fabricăm aiurea» (Ford. op. cit.)

O altă concentrare, care ar putea aduce mari economii, ar fi a vinderii produselor (rezolvită în bună parte prin concentrarea pe verticală). După părerea mea ar trebui să ajuugem la centre de vindere, pentru mai multe articole, de unde să radieze vânzătorii. Cu alte cuvinte în loc să avem specializarea pe articole, am avea specializarea pe regiuni, așa în cât putem ajunge la ultimele ramificațiuni ale negustorilor din sate. Acest sistem ar economisi cheltuelile și timpul pierdut de voiajorii, cari trebuie să cutreere țara dela Satul-Mare la Bălți pentru

---

*) «Standardizarea este stadiul final al mersului nostru» (Ford. Op. cit.)

***) În această privință pot vorbi din experiență, Societatea noastră având între alte exploatări și o fabrică de ciment, care nu face parte din nici un cartel. Fără a vorbi de economiile în fabricațiune făcute sub imboldul concurenței și cari nu sunt de loc mici, numai școala ce am făcut atât eu cât și personalul, sub acelaș imbold, încă prețuește foarte mult.

a plasa produsele și mai ales ar ușura încasările, cari au devenit imposibile la distanțe mari.

Atât în privința concentrării pe verticală cât și a concentrării vânzărilor, marile bănci ar putea avea un rol covârșitor. Ori ce ar spune Ford, băncile își au rostul lor în circulația bunurilor, nu numai prin aceea că ele formează un fel de centrale de credit, dar și prin clearingul pe cari îl pot constitui în schimbul de mărfuri între clientela proprie. Și atunci, când își înțeleg cum trebuie acest rost, pot aduce servicii însemnate. Este adevărat că de ex. în concentrarea pe verticală ținta ar trebui să fie nu de a sili pe unii clienți să cumpere scump marfa de multe ori inferioară a altor clienți, la cari băncile sunt interesate, ci de a procura primilor marfă eficientă și bună de la cei d'aldolea.

Și aci este locul să vorbim de concepția afacerilor în America, exprimată prin cuvântul «serviciu».

«A servi»

Cu deosebită mândrie Hoover a proclamat într'unul din discursurile sale transmise prin radio: «Economia noastră națională posedă cel mai bun serviciu.» Ce este acel «serviciu»? Hirsch îl definește «Serviciul fiecăruia față de M. S. clientul» (Hirsch op. cit.) Găsesc însă această definițiune prea restrânsă; mai curând am putea spune că fiecare element al economiei naționale se socotește că deține un loc de datorie, și că *trebuie să* aducă servicii semenilor săi. Negreșit negustorul și personalul său trebuie să aducă servicii mușterilor (ceia ce nu e tot una cu aceea ce se înțelege la noi prin a servi clienții), și nimeni nu pretinde alte drepturi, decât cele ce decurg din serviciile ce le-a adus. În orice caz nu ți se va întâmpla în America, să aștepti până ce domnișoarele dela împachetare termină diferite conversații. De asemeni Directorul căilor ferate luate în exploatarea statului din pricina războiului, semna anunțuri puse pe

toți pereții vagoanelor, prin care spunea, că prima îndatorire ce și-o socoate, este de a servi publicul.

Concepția de serviciu însă în America îmbrățișează un câmp cu mult mai vast: e vorba de a servi pe toți acei cu cari ai vre-o atingere.

Ford exprimă poate cel mai bine această concepție atunci când spune: «*Un adevărat om de afaceri privește interesele întregii comunități și vrea să servească această Comunitate*». (Ford. op. cit.) După el patronul are îndatoriri față de clienți (cărora trebuie să le dea o marfă din ce în ce mai bună și mai efină), față de personal, (căruia trebuie să-i procure un trai din ce în ce mai ușor) și față de afacere (pe care trebuie să o facă să prospereze din ce în ce mai mult). Toate acestea, e adevărat, se potrivesc foarte puțin cu ideia ce ne-am făcut despre Americani. Uităm însă, că sâmburele în jurul căruia s'a cristalizat viața americană a fost constituit de acei puritani emigrați din Anglia din pricina persecuțiilor religioase. Negreșit după cum spune Moog «America este țara contrastelor», însă acela care nu se mărginește la fapte izolate, ci caută să-și facă o idee generală, va recunoaște că în America nu numai viața sufletească dar și întreaga activitate este stăpânită de ideia creștină, e adevărat purtând pecetea utilitarismului Anglo-Saxon, din care a eșit morala lui Herbert Spencer. «Geniul Statelor Unite este creștin în întreaga accepțiune a cuvântului.» «Nu poți câștiga nimic distrugând pe altul». (Ford. op. cit.) Dela marile fapte ale colectivității, până le mărunțișurile vieții de toate zilele, ideia creștină se poate recunoaște la fiecă pas.

Ori ce s'ar zice, intrarea Americii în războiu și ali-pirea ei de Aliați nu a fost de loc datorită unor socoteli egoiste. Iar acel strigăt unanim, de care am vorbit «Să ajutăm Europa», strigăt ce se auzea încă destul de puternic la începutul verii lui 1919, (când am ajuns eu în America), a pornit tot din sufletul creștin al Americanilor, suflet pe care n'am știut să-l cunoaștem și să-l folosim.

În orice caz acestei concepții de a servi se datorește o bună parte din prosperitatea Americii în timpul din urmă. «Oamenii cu vederi scurte nu pot vedea risipa. Sunt incapabili să vadă mai ales că *producția pusă în slujba intereselor particulare este, chiar din punctul de vedere pur bănesc, cea mai puțin profitabilă*». (Ford. op. cit.) Afirmația lui Hirsch este și mai categorică: «*Ideia de serviciu este noul conținut etic în munca Americii, e noua etică de lucru a țării și de sigur unul din elementele, cari măresc extraordinar producția*». (Iulius Hirsch op. cit.)

Administrațiile publice

Această concepție de a servi va trebui să stea la temelia asociațiilor între producători, însă mai vârtos ar trebui infiltrată în mintea tuturor acelorora, cari fac parte din administrațiile publice. Nu ne putem da seama cum din ce în ce mai mult munca noastră a fost încătușată de Stat. «America este țara libertății economice și a independenței individului. În Germania, la 14 oameni cari își câștigă viața, unul e în slujba Statului; în Anglia unul la 180, iar în America unul la o mie». (Moog op. cit.) Ce o fi la noi? În orice caz iată exprimată în cifre diferența între liberalismul economic și socialismul de Stat. La noi pentru ca să muncești trebuie să plătești taxe speciale, să depui o muncă suplimentară pentru a îndeplini formalitățile cerute de organele Statului, ba chiar la fie ce pas trebuie să obții învoirea specială a diferitelor autorități. *Munca noastră nu e întrebuințată numai pentru a produce, ci pentru a învârti mașina din ce în ce mai complicată a Statului*. Am vorbit mai sus de funcționarii cari pentru a-și face de lucru, dau de lucru altora. Aceasta este plaga ce roade industria europeană în general și pe a noastră în special. «*Cu prețul a 250 ore de lucru Americanul își poate cumpăra un automobil Ford puțin uzat, dar bun; pe când unui German îi trebuie*

tocmai 250 ore de lucru pentru a plăti taxele ca să poată conduce un automobil. (Școala de conducători, Doctor, Timbre. etc..) (Moog op. cit.) Guvernul care ar revizui funcțiunile *suprimând nu funcționarii ci formalitățile*, ar aduce cea mai mare economie atât în bugetul Statului, cât și în al industriei.

În general cheltuelile ce apasă azi industria pot fi clasate în următoarele categorii:

a) Cheltueli rezultate din obligația industriei de a îndeplini în locul statului anumite funcțiuni, (pentru cari de altfel prin firea lucrurilor nu poate fi bine organizată) ca percepere de taxe, facerea poliției etc. Cât de prost e organizată industria pentru acest lucru, se vede din aceea că ea plătește taxele și impozitele în locul altora, ba mai plătește și amenzi, că nu și-a îndeplinit toate îndatoririle cu tot suplimentul de funcționari ce întreține. Care e fabrica de la noi, care nu cade în contravenție, cu toate că are cel puțin un funcționar însărcinat special cu lipirea timbrelor muncitorești în Regat, sau cu «însinuarea» la Casa Cercuală în Ardeal? În această privință diferitele îndatoriri fac capul conducătorilor de întreprinderi calendar (și la propriu și la figurat). O bună parte din grijile conducătorilor se referă nu la bunul mers al întreprinderii, ci la aceste îndatoriri lăturalnice.

b) Formalitățile impuse pentru ca să poți lucra. Din vechea concepție a boeriei legată de funcțiune, ne a rămas ideia funcționarului deținător a unei părți din suveranitatea Statului, pe care de sigur nu o poate arăta decât nelăsându-te să lucrezi până ce nu a pus și el duraua. Și cel puțin dacă această dura s'ar pune cu una cu două. Trebuie să stărui, să lămurești și mai ales să aștepți. Căci altfel autoritatea respectivă ar fi să desconsiderare suveranitatea națională «transformându-se în birou de înregistrare». Adesea îmi spun că nu țăranul, ci pătură zisă cultă are nevoie de ofensivă culturală: sau nu știm să scrim, sau nu știm să citim, altfel nu se explică de ce nu se pot rezolvi și la noi afacerile prin scrisori.

Am atins mai sus concepția americană după care menirea autorităților nu e să-ți dea autorizații, ci date, sfaturi și îndemnuri. Am fost silit să cer aceasta la unul din Ministerele noastre și toată lumea a fost desorientată. A trebuit timp apreciabil, până să fiu înțeles. În concepția celor în drept nu intra ca să dea (sau mai bine zis să refuze), alt ceva de cât autorizații sau fonduri.

Rezolvirea repede și culantă a cererilor și mai ales suprimarea nevoilor ar fi o adevărată revoluție, care ar aduce cele mai mari economii în prețul de cost. Atunci când aștept pe la diferite autorități îmi aduc aminte cum la debarcaderul dela New-York revizorii vamali făceau coadă așteptând pasagerii, pe dos ca la noi în Europa. Încă o dată concepția de «serviciu»: din economiile făcute de alții, fiindcă le-ai cruțat timpul, ești și tu plătit.

c) În fine analog cu taxarea industriei de către particulari, avem taxarea de către organele statului.

Cu prilejul ședinței Ugirului la Timișoara în anul acesta, unul din rapoarte a socotit, cari sunt taxele ce plătesc anumiți industriași față de beneficiu. — Nici chiar industriașii nu știau că plătesc atâta. (Și adaug nu s'au pus toate taxele la socoteală). *Din totalul veniturilor fiscale ale Statului 40% sunt date de industrie* (atunci când 80% din populație e ocupată în agricultură și numai 8% în industrie). *Industria contribuie cu 12¹/₄ miliarde la veniturile Statului și cu 2 miliarde la celelalte instituțiuni.*

Tabloul următor, în care se dă după date reale beneficiul net, salariile, precum și impozitele și taxele plătite de câteva fabrici, este și mai instructiv:

	Beneficiu net <u>mil. lei</u>	Salarii plătite <u>mil. lei</u>	Impozite și taxe <u>mil. lei</u>
Fabrica A.	14 1/2	53	26
» B.	3.8	30	26
» C.	1.3	29.8	4.7
» D.	1.6	6.7	6.7
» E.	0.2	2.5	1.1

Apoi în valoarea mărfii a intrat:

	<u>Beneficiu</u>	<u>Impozite și taxe</u>
Fabrica A.	3.70%	6.60%
» B.	1.26	8.66
» C.	1.38	5.—
» D.	3.7	15.5
» E.	1.2	6.3

(Buletinul U. G. I. R. 16—30 Aprilie 1928).

De atunci a mai venit noul tarif CFR cu taxele accesorii, bazate pe principiul că dacă cineva găsește mijlocul să facă o economie, acea economie trebuie s'o verse căilor ferate.

Industria e considerată azi ca un fel de butoi la care cauți diferite locuri unde să mai poți da cepuri, neținând seamă că *toate taxele puse pe industrie sunt în realitate taxe pe consumație, cari sporesc prețul de cost, adesea peste puterea de cumpărare a consumatorului*, cu urmarea naturală a reducerii producției. Și aci concepției americane de a scoate câte puțin dela mulți, îi opunem concepția noastră de a ne lăcomi la mult dela puținii.

În această chestiune a economiilor la prețul de cost, cari s'ar putea obține prin modificarea relațiilor dintre producători și Stat, m'am ferit de a da fapte concrete, pentru a nu da lucrării un caracter personal. Pot însă afirma, că între noi, conducătorii de industrie, nu avem decât un subiect de plângere: cheltuelile ce ne pricinuște, și munca de prisos ce ne cere, administrația Statului.

Conducătorii țării și personalul din întreaga erarchie a Statului, cărora din întâmplare le-ar cădea în mână rândurile de față, să mediteze asupra noțiunii de «a servi» și vor găsi de sigur mijloace să aducă într'adevăr mar servicii țării.

Economii la cheltuelile directe

Am terminat cu economiile la capitolul cheltuelilor indirecte. Sunt mari după cum am văzut economiile posibile la acest capitol. Aceasta însă nu înseamnă, că și la capitolul cheltuelilor directe nu sunt cu putință în starea de azi economii foarte însemnate, și că problema înfăptuirii lor trebuie lăsată pentru mai târziu. În fiecare fabrică, în fiecare exploatare, sunt de sigur multe economii cu putință.

În primul rând avem economiile cari se pot face fără cheltueli, ci numai cu o mai bună folosire a personalului și instalațiilor existente; în al doilea rând acelea cari se pot face cu cheltueli ce se amortizează foarte repede din economii și în urmă vin acelea pentru cari trebuie să facem investițiuni.

Vom începe negreșit cu acelea cari nu cer nici o cheltuială. Și în această privință trebuie să ne oprim puțin asupra aceia ce a fost numit «planul de lucru». Ne-am deprins atât de mult să ieșim din toate încurcăturile, încât nici nu ne mai gândim, că ar fi cu putință să înlăturăm încurcăturile pentru a înlătura și nevoia de a eși din ele, care, orice s'ar zice, aduce o risipă. Se știe că sistemul Taylor dă o importanță deosebită planului de lucru, aceluși — ca să zicem așa — adevărat proiect de execuție, prin care se prevede mersul operațiunilor până în cele mai mici amănunte: ce mișcări va face lucrătorul, când le va face, în cât timp, unde și cu ce, cine îi va aduce materialele, sculele etc. Este ceia ce Fayol cuprinde în termenul de «prevedere». Taylor însă nu a făcut decât să cristalizeze într'o anumită formă, aceia ce era dus foarte departe în mediul American: a nu lucra decât după ce s'a studiat toate amănuntele, a nu lăsa ca problemele să se puie și să fie deslegate în timpul lucrului. Am văzut planurile celui de-al doilea pod dela Quebec lucrate în Canada. Sunt însemnate separat niturile cari trebuiesc lăstate pentru a fi executate la montaj, s'a însemnat vagonul cu care se va transporta

piesa, calajele în vagon, fazele montajului, cârligele de macara ce urmează a se folosi în diferitele pozițiuni, etc. etc. La noi formula «conform detaliilor ce se vor da» a ajuns să se puie la fiecare articol de deviz, ba chiar ținem licitații cerând prețuri pentru articole neprevăzute în proiect. Am citat acest caz, de oarece el intră încă în domeniul pur tehnic, în care eram obișnuiți cu studii amănunțite și pentru a dovedi că din ce în ce părăsim drumul bun. Însă în toate ramurile de activitate domnește la noi din ce în ce mai mult principiul «văzând și făcând».

Iau la întâmplare un fapt, ce mi s'a adus la cunoștință în timpul când scriam aceste rânduri: «Doi intelectuali cehoslovaci se hotărăsc să facă o călătorie de studiu în țara noastră. Sosesc în Arad, unde au citit în publicațiile CFR. că pot obține imediat bilete circulare, și se prezintă la stație. Li se răspunde — «Da, vă putem elibera biletele cerute, însă... n'avem mașină de perforat, pentru a indica conform regulamentului data emiterii». Negreșit, Românul a eșit din încurcătură: a alergat la Agenția de W. L. din oraș, s'a împrumutat cu o mașină de perforat și a. m. d., numai că a eșit din încurcătură după ce Cehoslovacii noștri au pierdut trenul și au fost siliți să stea în Arad o zi peste programul fixat. De sigur, că era mult mai bine și pentru ei și pentru noi, dacă se găsea cineva, care atunci când a trimis regulamentul biletelor circulare să fi făcut socoteala și de ce are nevoie Stația, pentru a-l aduce la îndeplinire, trimitându-i nu numai regulamentul ci și mașina de perforat.

Întâmplări de acestea întâlnim zilnic. Bună parte din ele sunt povestite în coloanele ziarelor și le povestim și între noi. Însă aceasta nu e de ajuns; numai babele se văicăresc stând cu mâinile încrucișate.

Iar pentru a vedea ce e de făcut, un fapt ne va pune pe cale: Dacă nu s'a găsit nimeni care să fi prevăzut nevoia mașinii de perforat, sunt o mie și unu de

motive, iar la o mie și unu e, că *nu a fost nimeni anume destinat să o facă.*

Toată lumea e la noi năpădită de hârtii, cărora li se dă drumul sub presiunea mai ales a stăruințelor, însă planul de lucru cere pe cineva, care *să aibă timpul să se gândească.* De aceia fără a merge cu împărțirea muncii până unde a mers Taylor, fără a avea cele 8 funcțiuni în conducere, va trebui și noi să grupăm aceste 8 funcțiuni și să separăm deocamdată *pregătirea de execuție.* Avem peste tot prea mulți funcționari. Organul de pregătire, de studiu cum s'ar putea spune cu alte cuvinte, va trebui să absoarbă surplusul de funcționari, cari în loc să-și facă de lucru *dând altora de lucru,* își vor scoate leafa din economia ce vor face *scutind pe alții de lucru.*

Inscrierea problemelor.

Arătam mai sus că economiile se pot înfăptui fără cheltueli, cu cheltueli ce se pot amortiza foarte repede din economii, sau cu investițiuni, și că va trebui să începem cu primele.

Oricât de evident ar părea acest lucru, nu prea îl aplicăm.

Ne-am deprins ca noi în Europa să căutăm absolutul, să căutăm înfăptuirea dintr'o dată a tot ce socotim mai bun și atunci ajungem la cheltueli peste puterile noastre și ne oprim, uitând că îmbunătățiri posibile cu mijloacele noastre, în anumite puncte, ne pot aduce economii grație cărora să putem păși mai departe. Este deosebirea între concepția europeană și cea americană, pe care am mai atins-o cu prilejul discuției cheltuelilor indirecte.

Le Châtelier în cartea sa «Taylorismul» spune: «A treia treaptă a metodei științifice, clasificarea factorilor după gradul lor de influență, este aproape trecută sub tăcere de Taylor. Poate că nu și-a dat seama în deajuns de importanța acestei condițiuni și de greutatea de a o îndeplini pentru inginerii mai puțin experimentați ca el.

Ne plângem adesea în uzine, că laboratorii de încercări nu rentează. Aceasta provine de cele mai multe ori din aceia, că directorii acestor laboratorii, lipsiți de contactul direct cu atelierele, îndreaptă eforturile lor către puncte de importanță secundară». Și mai departe: «Vom folosi la început organizarea empirică a lucrului, de care nu ne putem lipsi pentru a porni și apoi o vom îmbunătăți progresiv prin studii real științifice. Vom Tayloriza încetul cu încetul organizația noastră». Le Châtelier nu are dreptate decât în încheiere:

În realitate sistemul Taylor, așa cum l-a conceput acesta, nu prevede etape, îmbunătățirea se face dintr'odată. Se resimte în aceasta influența educației europene a lui Taylor, și așa se explică de ce Taylor nu a dat importanță înscrierii problemelor și de ce *sistemul său* (ceiace nu e tot una cu ideile sale) nu a avut în America răsunetul, pe care l-a avut la noi în Europa. Chiar unul din discipolii lui, Emerson, a făcut prima spărtură în sistem, introducând coeficienții de eficiență. — Am arătat mai sus câteva din ideile lui Ford asupra îmbunătățirilor introduse pe calea evoluției, nu dintr'odată. Așa încât acei dintre noi cari se gândesc la modernizarea industriei, să compare din punctul de vedere al împlinirii, modernizarea dintr'odată cu modernizarea treptată prin economii.

Risipa în agricultură.

Tot în legătură cu economiile posibile trebuie să atingem chestia risipii în agricultură. Am arătat mai sus că trebuie mai întâi să atacăm ramurile de activitate în cari producția individuală este sub mijlocia producției pe cap de locuitor al țării, așa ca să putem ridica această mijlocie. Un lucru este sigur: la noi lucrătorii agricoli au producția cea mai redusă, din două pricini: din lucrarea primitivă a pământului și din porțiunea cu totul redusă ce revine unui lucrător.

În ceia ce privește întâiul motiv, ne fiind specialist nu voi insista. Voi cita însă din Frazer:

«După părerea mea Ministerul de Agricultură al Statelor Unite este administrația cea mai folositoare a țării. Înainte de toate, fapt de prima însemnătate pentru americani, este practic folositor. Experiențele lui produc rezultate tangibile, cari se traduc prin câștiguri pipăibile. Biroul meteorologic expediază zilnic hărțile timpului în toate centrele importante; un alt birou se ocupă cu chestiunea vitelor. S'a instituit o secțiune consacrată studiului culturilor industriale. Două sute de agronomi studiază boalele bumbacului, ale arborilor fructiferi și esențelor de pădure*). Biroul geologic a atacat problema scăpării teritoriilor din Vest de depozitele alcaline, cari le fac aride. Laboratoriul de climie analizează compunerea, valoarea nutritivă a produselor alimentare și falsificarea lor. În fine Ministerul de Agricultură dela Washington, are secțiuni ce se îndeletnicesc unele cu studii biologice altele cu publicațiile agricole din lumea întreagă; altele dau învățăminte practice etc...»

Față de aceste îndeletniciri ale Ministerului de Agricultură din Washington, parcă și noi nespecialiștii ne dăm seama de ce starea agriculturii e la noi cu totul alta de cât în America. Acum câțva timp studiind bugetele Statului nostru am aflat un lucru foarte interesant: *fermele noastre model nu-și scot cheltuelile*. Cu alte cuvinte luăm pe copil, îl ținem câțva timp la o astfel de fermă, iar la plecare trebuie să avem grije să-i spunem: «Băete! te duci acum acasă la tatăl tău. Să nu cumva să faci acolo ceiace ai văzut aci, căci îl vei ruina. Acolo nu e Statul să-ți plătească deficitul». În schimb Ford ne poate spune despre școala practică a lui: «Școala se întreține singură».

Am mai făcut încercarea de a face educațiunea țărânului prin loturile demonstrative, care însă se pare că au fost transformate în mijloace nu de prouducție sporită,

*) (Ziarele noastre vorbesc de alt fel de activitate a agronomilor N. A.).

ci de câștig prin diferență. Aci numai autoritățile superioare au mijlocul de a constrânge la nevoie pe posesorii loturilor demonstrative să adopte concepția de a servi. Inșă dacă sporirea producției agricole printr'o mai bună lucrare a pământului e o chestie de specialitate, care ne poate scăpa nouă nespecialiștilor, este cea de a doua risipă, a cărei înlăturare e mai mult o problemă de politică economică și care provine din îngrămădirea populației noastre rurale, chestiune pe care am mai atins-o cu alte prilejuri și asupra căreia nu se poate insista în deajuns.

D-l Garoflid dă pentru terenul ce revenea înainte de războiu unui lucrător agricol, următoarele cifre:

România	2.28 ha
Franța	3.40
Germania	3.96

(Citat de St. Zeletin «Revoluția burgheză în România». Arhiva pentru știința și reforma socială, An IV-lea, No. 1.)

Pentru Statele Unite D-l Vanderlip (What happened to Europe) dă enorma cifră de *15.33 ha la un lucrător*.

Constatăm deci la noi o îndesire nejustificată a populației agricole, îndesire ce explică multe din aspectele problemei agrare. In orice caz, mărginindu-ne la Europa, în condiții egale (și după câte se pare suntem în inferioritate și în această privință), producția pe cap de lucrător agricol va fi de 1.73 ori mai mare în Germania față de noi.

Nevoia de a absorbi prin industrie surplusul de populație rurală.

Prin urmare, în primul rând sporirea producției pe cap de lucrător agricol va trebui să fie obținută prin pomparea unei părți însemnate din populația satelor, pentru a lăsa celor rămași o suprafață cultivabilă mai mare. In vechiul Regat suprafața cultivabilă e cam de 5 1/2 milioane ha, ceiace cu 2.28 ha la lucrător, date de D-l Garoflid, necesită aproximativ 2.400.000 lucrători. Dacă am socoti ca în Germania 3.96 ha la un lucrător, ar fi nevoie numai de aprox 1.400.000 lucrători, deci

ar trebui ca numai în vechiul Regat să pompăm dela munca câmpului aprox. 1 milion de săteni.

În celelalte provincii, afară de Basarabia, situația trebuie să fie și mai grea, dacă n'am judeca decât după suprafața cultivabilă ce revine pe cap de locuitor (nu de lucrător agricol).

Basarabia	1.14	ha	la	locuitor
Regat	0.69	»	»	»
Transilvania	0.49	»	»	»
Bucovina	0.35	»	»	»

De altfel tot D-l Zeletin spune: «Este în afară de orice îndoială, că starea populației noastre rurale nu este nici acum din cele mai fericite. Cum populația noastră crește în fiecare an cu 100.000 suflete, ce se va întâmpla peste câteva decenii, dacă industria națională nu va putea atrage la orașe prisosul populației rurale?» (St. Zeletin op. cit.)

Răspunsul la această întrebare ni-l dau faptele pe-trecute mai înainte și sub ochii noștri: Știm că înainte de războiu, populația din Transilvania emigra parte în Regat pentru a da cel mai mare contingent de servitori, servitoare, argați, și alte îndeletniciri, mai mult sau mai puțin avuabile, parte în America, unde numai Români au ajuns la 200 mii. Inchizându-se emigrarea în America, s'a născut problema populației din regiunile muntoase, Moții, Maramureșenii, etc.... În Regat până la o vreme Statul a absorbit pentru nevoile lui o bună parte din populația rurală. În urmă șuvoiul a continuat să inundeze aparatul Administrativ. («Dela 1921—22 numărul funcționarilor a crescut în fiecare an cu 12.000» Tr. Lalescu, Raportul bugetului pe 1925); iar când pătrunderea prin presiune în acest aparat s'a îngreuiat și ea, parte din șuvoi și-a găsit drumul spre clasa intermediarilor, învârtitorilor de afaceri și altor îndeletniciri apărute în timpul din urmă.

Nu cred să fie nimeni, care să nu socoată bolnăvicioasă această stare de lucruri. Este drept că încă dinainte

de războiu industria noastră a absorbit întrucât-va o parte din populația rurală, creind acea clasă cu caracter mixt agricol-industrial, care în timpul muncilor agricole părăsea pentru câțva timp industria, spre a-și face muncile agricole. (Aceasta dovedește încă odată, că pământul ce revine fiecărui lucrător agricol e insuficient). Așa încât soluțiunea este tot cea indicată de D-l Zeletin: crearea unei industrii puternice, pentru a pompa excesul de populație rurală. Negreșit dezvoltarea industriei ar aduce după sine și o dezvoltare a comerțului serios, care la rândul său ar pompa o parte din populația rurală.

Prin urmare ajungem la o altă concluzie paradoxală: *La noi îmbunătățirea stărilor din agricultură atârnă de amplificarea industriei. Agricultura trebuie să vadă în industrie nu un antagonist, ci singurul mijloc de salvare al ei.*

Problemele dezvoltării industriale

O discuțiune amănunțită a problemelor dezvoltării industriale ne-ar duce prea departe. Menținându-mă în marginile ce mi-am impus, le voi enunța numai în treacăt și întrucât scot la iveală o diferență de mentalitate, care ne-ar pricinui o stare de inferioritate.

Cea dintâi problemă ce se pune, este aceea a materiilor prime, fără de care cele mai multe industrii nu pot avea decât o viață artificială. În această privință mă refer la prefața cursului de geografie al D-lui Mehedinți, pe care l-am mai citat cu alt prilej. D-sa ne arată, că avem totul pentru a ajunge la autoarhie, avem totul pentru a nu avea nevoie să atârnăm de cineva. În schimb industriile, care își trag viața din produsele solului sunt cu totul rudimentare: la grâne câteva mori; la păduri exportăm lemnul cel mult sub formă de scânduri, și foarte adesea sub formă de trunchi; la fructe d'abea ne apucăm de industrializare. În industriile extractive avem încă un câmp vast de exploatat. Industria chimică se reduce la câteva fabrici și așa mai departe. Afluxul

străinilor dinainte de războiu și diferitele chestiuni ridicate după războiu în această privință sunt o nouă dovadă de bogăția noastră în materii prime neexploatate.

În privința brațelor de lucru am văzut ce important rezervoriu avem în surplusul de populație rurală. Pentru a ne da seama de însemnătatea acestui rezervoriu, să comparăm cifra totală de 208.683 a salariaților din industria mare (Bul. U. G. I. R. 16—30 Apr. 928), cu cei 1 milion de lucrători, pe cari numai în vechiul Regat ar trebui să-i pompăm din sate.

Rămâne problema celui d'al treilea și al patrulea element al producției: capitalul și conducerea.

În privința capitalului, în conferința ținută la Târgul de Mostre din parcul Carol (Colaborarea cu elementele străine în vederea industriei de capitalizare), am arătat cum din observațiile făcute în Statele Unite și în Canada am ajuns la încheierea, că trebuie să dăm o deosebită atenție industriei ale căror produse (în special mașini) sînt destinate a fi capitalizate pentru a deveni instrumente de producție («sculele,» după cari ofta țiganul din vremea războiului). Am mai studiat condițiile, în cari am putea colabora în această privință cu elementele străine.

Voi atinge acum o altă chestiune: a capitalizării prin propriile noastre mijloace. Căci nu cred să fie nimeni în țara aceasta, care să nu socotească acea colaborare cu elementele străine numai ca o necesitate temporară și pe o scară cât mai redusă. Capitalul, ca orice lucru, se plătește și el și cu atât mai scump cu cât ai mai multă nevoie de el.

În direcțiunea aceasta mărturisirile lui Ford pot fi foarte prețioase pentru noi. «Totalul fondurilor vărsate a fost cam de *douăzeci și opt mii de dolari: aceștia au fost singurii bani, pe cari societatea i-a luat vre-odată, în afară de produsul operațiilor sale.*» (Ford op. cit.) «Mai socoteam că o afacere trebuie să înceapă în mic și să se desvoltze gradat din câștigurile sale.»

*) «*Construcțiile noi și întreaga dezvoltare a întreprinderilor noastre au fost întotdeauna finanțate de beneficii.*» (id. id.) Iată pusă înainte o metodă. Din cele ce am văzut în America, pot afirma că aceasta nu este o metodă proprie a lui Ford, ea se întrebuintează foarte des, așa putea spune exclusiv acolo. Imbogățirile atâtor alții în afară de Ford sunt o indicație în această privință. Mărturisirile lui Ford sunt însă prețioase, pentru că ne arată și procedeele ce a întrebuintat.

Procedeele lui Ford

Am arătat mai sus cum Ford socotea că beneficiile trebuiesc împărțite între capital, personal și afacere. Însăși această noțiune de a face o parte din câștig afacerii în sine pentru a o dezvolta, este aproape necunoscută la noi în Europa. Noi nu avem decât noțiunea fondurilor de rezervă și acestea limitate. Tipic în această privință este că legea noastră a contribuțiilor directe prevede special că: «Nu se vor putea scădea (din beneficiul brut) sumele cheltuite spre a da o plus valoare instalațiilor sau sumelor afectate sporirii întreprinderilor.» (Art. 31. p. 10.) Cu alte cuvinte cheltuelile ce s'ar fi putut economisi nu se impun (și ar fi imposibil să fie impuse), însă cheltuelile de capitalizare, de capacitate a întreprinderii pentru a produce mai mult spre folosul tuturor, se impun. Statul direct interesat din toate punctele de vedere ca *lumea să capitalizeze* spune: «Voi capitalizați dacă voiți, însă partea mea (și mai ales dacă ținem seama și de pacostea impozitului progresiv complimentar care pedepsește pe cel care prin capacitatea lui a făcut să renteze mai bine capitalul, acest «partea mea» poate înghiți mult de tot), să mi-o dați părălește, ca să o pot cheltui îndată. Dacă n'ar fi decît din punctul de vedere al educației ce trebuie făcută în vederea capitalizării și încă n'ar trebui să fie așa.

Însă mai se pune o chestiune: Beneficiile unei afaceri

*) La constituirea societății în 1903 (N. A.)

nu se acumulează în casa de bani, pentru ca să putem lua din grămadă și să dăm Statului, acționarilor, etc. Strângerea banilor necesari pentru astfel de plăți, constituie adevărate efortări financiare, cari pot îngreua mult, dacă nu chiar periclita, bunul mers al afacerilor. Câștigul se produce în mărfuri, nu în bani; iar impozitele se cer în bani. E adevărat că și dividendele se plătesc tot în bani, însă fiecare este liber să distribuie numai dividendele îngăduite de putințele de finanțare, pe cînd la perceperea impozitelor, Statul nu vrea să știe de astfel de lucruri.

Dacă nu s'ar impune sumele lăsate în întreprinderi, pentru sporirea producției, Statul însuși ar cîștiga din sporirea volumului afacerilor; iar mergînd cu impunerea prea departe poate chiar provoca micșorarea acestui volum.

Și în această privință se poate face următoarea socoteală:

S'a socotit la un miliard anual totalul venitului Statului din impozitul elementar pe industrie (Bulet. U. G. I. R. citat). Să presupunem că prin suprimarea impozitului complimentar și scutind de impozit sumele lăsate în afacere în vederea sporirii producției, acel venit s'ar reduce la o treime, adică s'ar pierde 700 milioane. Să mai presupunem, că prin aceasta producția s'ar spori numai cu 10%. La restul de 11 milioane taxe și impozite proporționale cu producția, am avea un spor de 1100 milioane, deci un câștig direct de 400 milioane, fără a vorbi de câștigul indirect ce mai urmează din sporirea producției. Și în această privință e locul să scoatem la iveală, că pentru încurajarea producției agricole Statul a renunțat la 1 și 1/2 miliarde lei taxe de export, iar în vechiul regim pentru încurajarea industriei naționale renunța în întregime la impozitele directe pe industrie.

Însă Ford nu se mulțumește a împărți beneficiile între capital, personal și afacere, ci merge mai departe: *el dă întăietate capitalizării*. «*Peste un procent moderat, socot câștigurile industriale ca aparținând mai curînd afacerii în sine de cât acționarilor*». (Ford op. cit.)

În această privință a mers până la proces cu acționarii cari îi cereau dividende mai mari.

Atunci când poate, chiar ridică prețul de vindere, pentru a avea de unde face îmbunătățirile: «În anul 1909—910, pentru a amortiza costul terenului și al construcțiilor, am ridicat puțin prețul. În anul 1910—911, mulțumită noilor mijloace, am scoborât prețul traversării de turism dela 950 la 780 dolari.» (Ford op. cit.) «Am făcut la fel, sau mai bine zis n'am scăzut prețul, cum o făceam de obicei — pentru a construi uzina de la Rîul-Roșu». (id. id.).

Și atunci: «Ori ce nou procedeu sugerat este studiat din punctul de vedere al amănuntelor de execuțiune *) și prețul de cost e socotit comparativ cu cel ce rezultă prin metoda în vigoare. Dacă iese o economie din noul procedeu sugerat și *dacă cheltuelile cerute de schimbare se amortizează într'un timp rațional, de exemplu trei luni*, perfecționarea este de sigur adoptată.» (id. id.).

Negreșit termenul de trei luni e socotit în starea de azi. E posibil ca la început, să se fi admis termene mai mari, ba chiar s'a profitat de sporirea de prețuri, după cum am arătat.

Din toate acestea rezultă că Ford s'a bizuit exclusiv pe *amortizarea în timp scurt și din economii* (fie față de prețul actual, fie față de un preț sporit). Acest procedeu nu poate fi folosit decît dacă îmbunătățirile se fac parțial și succesiv, chestiune pe care am tratat-o mai sus.

Iată pentru ce am preconizat, și în studiul de față, și mai înainte, înscrierea problemelor, studiind economiile din punctul de vedere al cheltuielilor necesitate pentru a le înfăptui și începînd cu acelea cari cer cheltueli ce se pot amortiza mai repede din economii, și aceasta fie în producțiunea unităților individuale, fie în producțiunea națională.

---

*) Cetitorul să-și reamintească cele spuse mai sus la planul de lucru.

Conducerea

A rămas să cercetăm cum stăm în ce privește chestiunea celui de-al patrulea element al producției: conducerea.

Din cele ce se scriu în ziare, din cele ce spunem zilnic între noi și față de străini, ba chiar din studiul de față, ar părea că elementul acesta al conducerii ne lipsește. «N'avem oameni».

Dacă însă pătrundem mai adânc în inima chestiunii, putem vedea că și în această privință stăm cam la fel ca în privința materiilor prime. *Avem o mare rezervă nefolosită.* Este adevărat că strict după teoriile organizării științifice a muncii, conducătorii sau candidații noștri de conducători, nu prea ar satisface probelor (tests) obișnuite. Însă aceasta nu însemnează, că ei au vre-un viciu congenital, care i-ar condamna pentru totdeauna la incapacitate.

Studiul de față a avut de scop tocmai să arate anume concepții ce trebuie să ne schimbăm, sau să căpătăm, anume deprinderi ce trebuie să părăsim pentru a putea să propășim și a mai avut de scop să arate că aceasta nu e deloc imposibil.

Nu e decât o greutate: revenind la comparația cu materiile prime, pe când pe acestea omul trebuie să le culeagă și să le puie în valoare, conducătorii — oameni ei înșiși — trebuie să se scoată singuri la iveală și mai ales să se puie singuri în stare de a-și îndeplini cât mai bine rostul. Trebuie prin urmare să ne hotărîm să apucăm taurul de coarne.

Hotărîrea

Spuneam mai sus cum în timpul războiului medicul francez Reverchon se exprima elogios la adresa noastră. «Concepți foarte repede, executați tot așa de repede» spunea D-sa, — însă adăoga: «Știi ce vă lipsește?» Imi făceam socoteala: — Concepție avem, execuție avem, ce ne poate lipsi? Iar Dl. Reverchon a continuat: «Vă

lipsește aceia ce vine între concepție și execuție, *vă lipsește hotărârea*». Și ori cine va recunoaște, că avea foarte multă dreptate. Vine aceasta din influența procedurilor de amânare în justiție? Vine din altă pricină? Fapt cert e, că excelăm în motivele de amânare. Și pare că acest defect există și în alte țări din Europa, desigur într'o măsură mai mică decât la noi. Căci iată ce scrie Frazer în această privință: «In Europa e rar ca la o ofertă de afacere să nu ți se răspundă că se va gândi și să nu fii trimis cel puțin peste opt zile. In America înfățișează-te într'o casă de comerț, fă-ți oferta fermă și în trei minute ți se va răspunde da sau ba».

Insă experiența ce o fac cei ce se bag sub dușul rece, ne arată că *hotărârea nu este decât chestie de voință*.

Ori de câte ori e vorba să ne apucăm de ceva, ori de câte ori ne dăm seama de starea de inferioritate în care ne aflăm față de alții, începem să ne aducem aminte că am trecut prin vremi vitrege, că veacuri întregi am fost în calea năvălirilor bărbare, că de-abia la 1821 ne-am scăpat de Fanarioți (deși au trecut 100 ani de atunci), că Unirea nu s'a făcut decât la 1859, și alte multe de acestea. Uităm că și alții au fost sub stăpânire străină până foarte de curând, că și alții au avut de luptat cu greutate și cu toate acestea ce au făcut? Am mai spus și altă dată cum Lincoln și-a luat în primire postul de președinte al Statelor Unite, cam în același timp (1861) când a venit Vodă Carol la noi. Și unul și altul au făcut drumul în poștalion. Unde sunt Americanii, unde suntem noi? Războiul de secesiune, care a secătuit America de Nord, dar dela care începe dezvoltarea Statelor Unite, s'a terminat de-abia la 1865; zece State au fost admise în Uniune dela 1890 încoace, dintre cari Oklahoma la 1907, Noul Mexic la 1911 și *Arizona la 1912*. Statele Unite au trecut prin crize economice mult mai grele decât cea dela 1900 a noastră. Vom cita criza dela 1873, agravată de criza financiară din același an la Viena și ale cărei urmări s'au simțit

cinci ani după aceea, apoi pe cea din 1907 «cea mai gravă ce s'a văzut dela 1873» (Georges Weill: Histoire des États-Unis).

Iată ce scrie un alt autor asupra începuturilor dezvoltării Statelor Unite:

«Știința, mai înceată în a se desvolta, se revela la sfârșitul războiului de Secesiune.» «Odată războiul de secesiune terminat, sclavia abolită și forma de guvernământ federală stabilită definitiv, națiunea s'a preocupat de lucrurile materiale. *Era hotărâtă să construiască drumuri de fier și să sape canale, să desvolte industria, să deschidă noi teritorii agriculturii și să puie la îndemână cât mai complet cu putință cele necesare nevoilor unei populații care crește repede.*»

(N. Murray Butler — Președintele Universității Columbia — «Statele Unite ale Americii»).

Vecina noastră Ungaria a fost, nu sub suzeranitatea turcească, ci pașalic. Cât s'a ridicat Budapesta numai dela 1870? Ceva mai mult, noi în primii ani ai domniei Regelui Carol am făcut lucruri minunate și cam la fel cu ce atunci începeau și Americanii să facă. Fără independență, fără monedă națională («cu treizeci de ani îndărăt toată circulația monetară din țară se reducea la 25 milioane monedă de argint și alt nimic». E Costinescu. Expunerea de motive la proiectul de lege al impozitului pe venit. 1910). Fără școli, ci numai cu cei câțiva elevi ai lui Lazăr și Asachi precum și cu mănuchiul de tineri boeri ce-și făcuse studiile la școlile străine, am putut face adevărata închegare a Statului Român, am putut găsi creditul necesar pentru construirea rețelei de bază a Căilor Ferate, am construit această rețea, am găsit creditul pentru înființarea Băncii Naționale și a Stabilizării valorii biletelor ei, ne-am constituit moneda națională, am înființat și adus la înflorire Creditul Urban și Rural, am înființat școli al căror produs a fost generația de profesori, medici, avocați, ingineri etc., care făcea fala noastră încă de pe la 1890; pe scurt nu socoteam nimic imposibil.

Iar astăzi, cînd de bine de rău avem ceia ce avem, demonstrăm în mod matematic că nu avem ce ne trebuie pentru a ne apuca de treabă.

Psihologia ne spune, că atunci cînd cuiva îi repeți veșnic, că nu e în stare să facă un anumit lucru, chiar dacă în realitate e în stare, nu-l va face și vice versa spundu-i mereu că nu se poate să nu izbândească, chiar dacă e mai slab, va găsi în el resortul necesar pentru a face lucruri de necrezut. Voind să ținem calea de mijloc, temându-ne de ridicolul în care se expune să cadă cel ce se supraevaluează, *ne-am subevaluat din toate punctele de vedere*. Așa cum suntem, însuși experiența ne-a dovedit, că nu putem izbândi. *Trebuie însă să fim incredințați, că numai de noi atîrnă să aducem acele schimbări, cari să ne ducă la izbîndă strălucită*.

Se va găsi oare un nou Mureșanu, care să ne dea un «Deșteaptă-te Romînc» pentru țărîmul economic, așa cum celalalt ni l-a dat pentru țărîmul politic? Se va păși un nou C. A. Rosetti, care să ne repete în fiecare zi acel «Voește și vei putea» pus pe frontispiciul gazetei sale? Se va găsi un I. C. Brătianu, care să hotărească și în același timp să deslănțue energiile naționale?

În orice caz datoria noastră, a celor cari nu putem avea pretenția să ne ridicăm la înălțimea marilor oameni ai neamului, este ca să ne unim în acelaș gînd, înlocuind prin *puterea masei conștiente*, puterea genialității individuale.

Incheieri

Recapitulînd cele spuse pînă acum, desprindem următoarele încheieri:

Rămăși înapoi din punctul de vedere economic, este absolută nevoie să căutăm a spori producția mijlocie pe cap de locuitor al țării.

Studiind diferențele dintre noi și Statele Unite, cari au cea mai mare producțiune pe cap de locuitor, putem vedea că am putea și noi ajunge la o stare foarte în-

floritoare nu printr'o americanizare în sensul strict al cuvântului, ci prin adoptarea unor concepții și metode de lucru americane.

În primul rând e nevoie să tindem spre gândirea colectivă, începând cu gândirea în cercuri restrânse. Însă și gândirea individuală trebuie disciplinată, căutând să lucrăm după un plan de lucru bine chibzuit, care ne-ar scuti de a pune atât de des la contribuție facultatea noastră de a eși cu vrednicie din orice încercătură.

Gândirea efectivă mai are o altă latură, aceea a colaborării cu personalul, a cărei inițiativă trebuie să o provocăm în loc s'o atrofiem.

În al doilea rând trebuie ca atât în întreprinderile particulare, cât și în întreaga erarhie din Administrația Statului, să fim pătrunși de ideia de «a servi», după care ori cine ocupă un post de datorie față de comunitate. A economisi timpul, munca și banii celor cari vin în atingere cu noi, e o datorie decurgând din această idee de serviciu.

Ca plan de lucru trebuie să înscriem problemele, să începem cu acele capitale, la cari putem obține cât mai mari economii fără cheltueli, ci numai printr'o mai bună folosire a materialului și oamenilor ce-i avem la îndemână, sau în orice caz prin cheltueli cari se amortizează într'un termen foarte scurt din însăși economiile produse.

Iar cele mai mari economii le poate aduce capitolul cheltuelilor denumite impropriu generale, capitol care și Americanilor le-a adus primele economii.

În special cheltuelile ce corespund la necesități relative și pentru cari nu avem criterii sigure, cari să ne arate care e cheltuiala ce va avea de urmare cel mai redus preț de cost, dau un vast câmp de economii. Clădiri și instalații, cari intervin prin dobânzi și amortismente, avantaje făcute la diferite persoane, cari intervin direct în prețul de cost, la noi sunt mult mai costisitoare decât în America, deși chiar acolo Ford ne spune că a putut reduce și mai mult.

Suprimarea sau în orice caz simplificarea formalităților,

atât în interiorul întreprinderilor singuratice, cât și în Administrația Statului, ne poate da economii enorme. Ministerele și Autoritățile trebuie să înceteze a fi piedecă producției, rolul lor urmând a fi de îndrumare și provocare a sporirii producției naționale.

Socialismul de Stat, ce s'a întronat din ce în ce mai tare la noi, trebuie să fie înlocuit cu libertatea economică din America.

O revizuire a formalităților în administrațiile publice, așa în cât să se suprime funcțiunea, nu funcționarul, se impune, cu atât mai mult cu cât sunt foarte mulți funcționari cari pentru a-și face de lucru, dau altora de lucru.

De asemeni clasa producătoare trebuie scăpată de toate sarcinile, cari direct sau indirect i s'au pus în spinare.

De o cam dată socotim că economii se vor mai putea face prin concentrarea pe verticală, prin mijlocirea institutelor de credit. Tot aceste institute ar putea avea un rol de căpetenie la înlocuirea organizației de vindere de azi, care trebuie refăcută pe baza de concentrare pe regiuni.

Mai trebuie să creem o puternică industrie pentru a pompa surplusul de populație rurală. Pentru aceasta materii prime avem, muncitori de asemeni. În privința capitalului trebuie să adoptăm o politică mixtă de colaborare cu elementele străine (în special în vederea industriilor de capitalizare) și de capitalizare prin amortizarea din economii. Legea contribuțiilor directe precum și modul ei de aplicare, sunt piedică la această capitalizare și îndemn la cheltuieli.

Conducătorilor le lipsește foarte puțin și anume ceia ce am arătat prin studiul de față. În definitiv putem spune că nu ne lipsește de cât *hotărârea*.